

รายงานผลการดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาตำรายาพื้นบ้านทางภาคอีสาน

ที่ปรึกษาโครงการ

รศ.ดร.บังอร ศรีพานิชกุลชัย

หัวหน้าโครงการ

ผศ.สุตินันท์ ประสิทธิ์ภูมิรักษา

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ร่วมโครงการ

1. นางสาวนิธิมา	สุทธิพันธ์
2. นายอนุวัฒน์	วัฒนพิชญากุล
3. นายอารี	วังมณีรัตน์
4. นางสาวจรรยา	อินทรหนองไผ่
5. นางสาวนุติยา	วีระวันชัย
6. นางสุดารัตน์	หอมหวล
7. นายปรีชา	บุญจง

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจาก

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2542

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้ดำเนินโครงการ ใคร่ขอกราบขอบพระคุณหมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูล ทั้งข้อมูลประวัติส่วนตัวของหมอยาพื้นบ้าน การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ตลอดจนข้อมูลของตำรับยาสมุนไพร ด้วยความเต็มใจยิ่ง โดยเล็งเห็นประโยชน์ร่วมกันในการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่าของชาติไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยทุกอำเภอที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของหมอพื้นบ้าน และเชื้อเพื่อสถานที่ในการนัดพบกับหมอพื้นบ้านอีกด้วย

ขอขอบคุณ นศภ.ติยารัตน์ ภูติยา, นศภ.เพ็ญภักตร์ ประสบดี และ นศภ.ลิขิต ผลดี และนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ทุกท่านที่มีส่วนร่วมกับคณาจารย์ในการออกพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลต่างๆ

และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ได้จัดสรรงบประมาณ ประจำปี 2542 เพื่อใช้ในการดำเนินโครงการนี้

คณะผู้ดำเนินโครงการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
สารบัญ.....	ข
สารบัญภาพ.....	ค
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์.....	2
ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ.....	2
ผลการดำเนินงานโครงการ.....	3
สรุปผลการดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะ.....	10
ปัญหาและอุปสรรค.....	13
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก – รายชื่อและประวัติหมอฟันบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี.....	14
ภาคผนวก ข – แบบสัมภาษณ์หมอฟันบ้าน.....	23
ภาคผนวก ค – ตัวอย่างตำรับยาพื้นบ้าน.....	28
ภาคผนวก ง – ภาพกิจกรรมการดำเนินโครงการ.....	31

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. หมอพื้นบ้านให้สัมภาษณ์ และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การรักษาโรค.....	31
2. ผู้ดำเนินโครงการและนักศึกษาเภสัชศาสตร์ออกพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน....	31
3. ผู้ดำเนินโครงการและนักศึกษาเภสัชศาสตร์ขณะกำลังสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน.....	32
4. ผู้ดำเนินโครงการและนักศึกษาเภสัชศาสตร์รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
5. ผู้ดำเนินโครงการและหมอพื้นบ้าน.....	33
6. หมอพื้นบ้านและสมุนไพรที่เก็บมาไว้ใช้สำหรับรักษาโรค.....	33

หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ได้พึ่งพาอาศัย พืช สัตว์ และแร่ธาตุ เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ การใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคจึงเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเกิดของสัตว์โลก และมนุษย์ ได้ใช้ความรู้ความเข้าใจในการสังสมประสบการณ์ความรู้ต่างๆ ไว้ เกิดเป็นภูมิปัญญา เมื่อมีการสังสมภูมิปัญญาแล้ว ได้มีการถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง จะเกิดเป็นวิถีวัฒนธรรมที่มีความจำเพาะของแต่ละชุมชน

การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน เป็นการสังสมภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับชีวิตของประชาชนในชุมชน ช่วยบำบัดบรรเทาความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการแพทย์แผนไทย ในการช่วยเหลือดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน

การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่เมื่อมีการขยายตัวของการแพทย์แผนปัจจุบันจากชาวตะวันตก การแพทย์พื้นบ้านก็มีการเสื่อมลงไปตามลำดับ จนอาจกล่าวได้ว่าการแพทย์แผนปัจจุบันได้เข้ามาแทนที่การแพทย์พื้นบ้านเกือบสิ้นเชิง ปัจจุบันการแพทย์พื้นบ้าน และการดูแลรักษาโรคแบบพื้นบ้านได้ลดความนิยมลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองนั้น บทบาทการแพทย์พื้นบ้านแทบจะไม่หลงเหลืออยู่ แต่การแพทย์แผนปัจจุบันก็ยังคงมีปัญหาทั้งในด้านค่าใช้จ่ายที่สูง และไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ โดยเฉพาะในสังคมชนบท หรือตามหมู่บ้านต่างๆ ที่ห่างไกล ประชาชนจำนวนไม่น้อยก็ยังคงพึ่งพาการรักษาแบบพื้นบ้านและยังคุ้นเคยกับการใช้สมุนไพร

แต่การสืบทอดความรู้ต่างๆ ของการแพทย์พื้นบ้าน ยังมีน้อยและมีอยู่เฉพาะในกลุ่ม หรือชุมชนนั้นๆ ความรู้ส่วนใหญ่จะอยู่กับหมอพื้นบ้านที่อยู่ในวัยชรา ถ้าไม่มีการฟื้นฟูหรือรวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้ให้เป็นระบบ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่าและประโยชน์ก็คงสูญหายไปตามกาลเวลา ปัจจุบันพบว่าตำรายาไทยเป็นจำนวนมากถูกปล่อยปละละเลย ขาดการสืบทอดรวบรวม หรือสูญหายไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้าน

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรวบรวมข้อมูลของหมอพื้นบ้านและตำรายาสมุนไพร จึงจัดทำโครงการอนุรักษ์และพัฒนาตำรายาพื้นบ้านทางภาคอีสาน เพื่อรวบรวม จำแนกและจัดเก็บข้อมูลตำรายาสมุนไพรทางภาคอีสาน วิเคราะห์สมุนไพรแต่ละชนิดที่เป็นองค์ประกอบของตำรายาพื้นบ้านแต่ละตำรับว่ามีหน้าที่ใดในตำรายาไทย และตำรายาแผนปัจจุบัน เพื่อที่จะนำสมุนไพรที่เป็นตัวยาออกฤทธิ์มาทำการวิจัยหาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาตลอดจนผลทางพิษวิทยาต่อไปในอนาคต อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านให้คงอยู่และสามารถสืบทอดต่อไปได้ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาทั้งทางด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของหมอพื้นบ้าน
2. เพื่อรวบรวมข้อมูลสมุนไพร และตำรายาพื้นบ้าน โดยจัดจำแนกสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้านไว้ให้เป็นหมวดหมู่
3. เพื่อเปรียบเทียบ และวิเคราะห์หน้าที่ของสมุนไพรแต่ละชนิดที่ประกอบเป็นตำรายาพื้นบ้านทางภาคอีสาน

ลักษณะของโครงการ

- ☒ ลักษณะการสำรวจ ศึกษา และวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูล
- ☒ ลักษณะการศึกษาจากสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ☐ ลักษณะการเผยแพร่ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ประชุม และสัมมนา

กลุ่มเป้าหมาย

หมอพื้นบ้านในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ

ระยะเวลาดำเนินงานอยู่ในช่วง 1 เมษายน 2542 – 30 กันยายน 2542

โดยมีกิจกรรมการดำเนินงานดังนี้

1. สำรวจและรวบรวมประวัติหมอพื้นบ้าน
2. สำรวจและรวบรวมตำรายาสมุนไพร ข้อมูลการใช้สมุนไพร จากหมอพื้นบ้าน
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้
4. จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบ
5. จัดทำเอกสารตำรายาฉบับสมบูรณ์ และเอกสารสำหรับเผยแพร่
6. จัดทำข้อมูลเพื่อรายงานผลของโครงการ

สถานที่ดำเนินการ

หมู่บ้านที่มีหมอพื้นบ้าน ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผลการดำเนินงานโครงการ

จากการสำรวจหมอพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอและกิ่งอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 19 อำเภอ และ 6 กิ่งอำเภอ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สามารถเก็บข้อมูลหมอพื้นบ้านได้ 255 คน

ข้อมูลเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ เริ่มศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและตำรายาสมุนไพร ในช่วงอายุ 16-45 ปี คืออยู่ในช่วงที่เป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่แล้ว ส่วนหมอพื้นบ้านที่เริ่มศึกษา เมื่ออยู่ในวัยเด็กและวัยสูงอายุจะน้อย โดยผู้ที่เริ่มศึกษาเมื่ออยู่ในวัยเด็กส่วนใหญ่จะมีบิดา หรือญาติเป็นหมอพื้นบ้านอยู่แล้ว โดยได้เห็นและสังเกตจากการรักษาของบิดาหรือญาติของหมอพื้นบ้านเอง บางครั้งจะพาไปเก็บสมุนไพรด้วย หมอพื้นบ้านก็อาศัยการจดจำและเรียนรู้มาเรื่อยๆ เมื่อมีอายุมากขึ้นก็สามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวไปรักษาผู้ป่วยได้ ส่วนหมอพื้นบ้านที่เริ่มศึกษาสมุนไพร เมื่อมีอายุมากแล้ว โดยมากจะเป็นการศึกษาเพื่อรักษาโรคเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือรักษาคนในครอบครัว ซึ่งจะเรียนด้วยตัวเองบ้าง หรือศึกษาจากหมอพื้นบ้านบ้าง

หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเริ่มให้การรักษาผู้ป่วยเมื่ออายุอยู่ในช่วง 25-45 ปี ระยะเวลาหรือประสบการณ์ที่หมอพื้นบ้านทำการรักษาผู้ป่วย หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการรักษา ในช่วง 25-30 ปี มีหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาต่ำสุด 1 ปี และประสบการณ์ในการรักษาสูงสุด 66 ปี

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาสมุนไพร หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากหมอพื้นบ้านโดยตรง ส่วนที่เหลือจะศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น ศึกษาจากพระภิกษุ ศึกษาจากหมอสอนสมุนไพรในสถานศึกษาด้านการแพทย์แผนโบราณ ศึกษาด้วยตนเอง โดยอ่านจากตำรา วิธีการศึกษาของหมอพื้นบ้าน ส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดเป็นคำพูด ส่วนที่เหลือจะศึกษาโดยใช้ตำรายาสมุนไพร บางท่านจะได้รับการถ่ายทอดโดยการพาไปดูต้นสมุนไพร และอธิบายสรรพคุณของสมุนไพรให้ฟัง แล้วให้หมอพื้นบ้านก็จะจดจำเอง ซึ่งหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์โดยเป็นญาติกับผู้ถ่ายทอด

สถานภาพและบทบาททางสังคมของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี หมอพื้นบ้านบางคนมีตำแหน่งสำคัญในหมู่บ้าน เช่น กรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ การให้การรักษามือหมอพื้นบ้านในปัจจุบัน หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังให้การรักษาผู้ป่วยอยู่ มีหมอพื้นบ้านส่วนน้อยที่ไม่ค่อยให้การรักษหรือเลิกให้การรักษาแล้ว โดยหมอพื้นบ้านกลุ่มหลังนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่ามีอายุมากแล้ว มีภาระอย่างอื่นต้องรับผิดชอบมากจึงไม่ค่อยมีเวลา รายได้ในการรักษาไม่แน่นอนและจำนวนผู้ป่วยลดลงมาก เพราะส่วนใหญ่หันไปรับการรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น

ผู้ป่วยที่มาให้หมอพื้นบ้านทำการรักษา ส่วนใหญ่มีทั้งผู้ป่วยที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หมู่บ้านใกล้เคียงกัน และผู้ป่วยในท้องถิ่นห่างไกลออกไป จะมีหมอพื้นบ้านบางส่วนที่รักษาเฉพาะผู้ป่วยที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงกัน

โรคที่ผู้ป่วยมาให้หมอพื้นบ้านรักษามากที่สุด คือ อีสุกอีใส หรือ หมอบางคนเรียก ไข้หมาป่า ไข้อกตุ่ม รองลงมา คือ กามโรค ผิดกระบวน ผิดกรรม หรืออยู่ไฟไม่ได้หลังคลอดบุตร

จำนวนผู้ป่วยที่มาให้หมอพื้นบ้านรักษา หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าจำนวนผู้ป่วยลดลง เมื่อเทียบกับที่ผ่านมา เนื่องจากปัจจุบันผู้ป่วยนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัยมากกว่า แต่ก็มีหมอพื้นบ้านบางคนให้ข้อมูลว่าจำนวนผู้ป่วยมากขึ้นซึ่งหมอพื้นบ้านกลุ่มนี้ เป็นหมอพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการรักษาและผลการรักษาได้ดี เช่น การรักษามะเร็ง สำหรับการคิดค่ารักษาหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ไม่กำหนดค่ารักษาแล้วแต่ผู้ป่วยจะให้ โดยคิดว่าเป็นการทำบุญช่วยเหลือคนอื่น โดยหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่คิดค่ารักษาประมาณ 20-50 บาท หมอพื้นบ้านส่วนน้อยคิดค่ารักษามากกว่า 200 บาท จากผลการสำรวจพบว่าโรคที่หมอพื้นบ้านคิดค่ารักษาสูงสุด คือ โรคมะเร็งต่างๆ จึงแสดงให้เห็นว่าถ้าโรคที่ผู้ป่วยมาทำการรักษากับหมอพื้นบ้าน เป็นโรคที่การแพทย์แผนปัจจุบันก็ยังทำการรักษาไม่หายหรือหายยาก ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง หรือผู้ป่วยผิดหวังจากการรักษาในสถานบริการทางสาธารณสุข หมอพื้นบ้านก็จะกำหนดค่ารักษาโรคนั้นๆ ไว้ค่อนข้างสูง

หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้ยาสมุนไพรให้กับผู้อื่น หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ไม่เกิน 1 เดือน ส่วนน้อยใช้ระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ 1-6 เดือน สำหรับคุณสมบัติของลูกศิษย์หมอพื้นบ้านส่วนมากไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของลูกศิษย์จะเป็นใครก็ได้ที่สนใจที่จะเรียน แต่มีหมอพื้นบ้านบางท่านที่กำหนดคุณสมบัติของลูกศิษย์ว่าต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม ไม่ดื่มเหล้า ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น เป็นต้น

แหล่งของสมุนไพร หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะหาสมุนไพรได้ตามป่า ตามเขา รองลงมาจะหาสมุนไพรได้ตามหมู่บ้าน หรือถ้าหาไม่ได้ ก็จะหาซื้อตามร้านขายสมุนไพร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรที่หายาก สำหรับความยากง่ายในการหาสมุนไพรมาใช้ทำการรักษาในปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าหายากขึ้น และถ้ายาสมุนไพรหายากขึ้นจะหาซื้อจากร้านขายสมุนไพร ส่วนหมอพื้นบ้านบางท่านให้ข้อมูลว่าจะลดปริมาณตัวยาสมุนไพรที่หายากนั้นในตำรับ หรือตัดตัวยาสมุนไพรที่หายากนั้นออกจากตำรับ หรือดัดรักษาโรคที่ใช้สมุนไพรนั้นไปเลย

รูปแบบการรักษาผู้ป่วยของหมอพื้นบ้าน หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่รักษาโดยใช้สมุนไพรเพียงอย่างเดียว หมอพื้นบ้านส่วนน้อยจะรักษาโดยใช้สมุนไพรพร้อมทั้งมีเวทย์มนต์คาถาในการปลุก

เลยด้วย มีหมอพื้นบ้านท่านหนึ่งซึ่งเป็นพระสงฆ์มีความเชื่อเรื่องภูษาคูด้วย เช่น ภูษาหมอชีวก โภมารักจี้

ข้อมูลเกี่ยวกับตำรับยาสมุนไพรรักษาโรค

จากการสำรวจตำรายาสมุนไพรจากหมอพื้นบ้านในเขตจังหวัดอุบลราชธานี สามารถเก็บรวบรวมตำรับยาสมุนไพรได้ทั้งหมด 761 ตำรับ แบ่งเป็นกลุ่มตามประโยชน์ในการรักษาโรคได้ 87 โรค โดยโรคที่มีตำรับยารักษาโรคมากที่สุด คือ โรคกระเพาะอาหารมี 50 ตำรับ รองลงมาคือ โรคประดง และ ตกขาว โรคละ 47 ตำรับ โดยเฉลี่ยแล้วใน 1 ตำรับจะใช้สมุนไพรประมาณ 4 ตำรับยาที่มีตัวยาคือตำรับสูงสุดเท่ากับ 25 ตัว ตำรับยาที่มีตัวยาคือตำรับต่ำสุดเท่ากับ 1 ตัว แต่ละตำรับประกอบด้วยพืชประมาณร้อยละ 93 สัตว์ประมาณร้อยละ 4 แร่ธาตุและอื่นๆ ประมาณ ร้อยละ 3

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตำรับยาสมุนไพรรักษาโรคต่างๆที่สำรวจได้

ตำรับยารักษาโรค	จำนวนตำรับ
1. โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร	
ตำรับยารักษาโรคกระเพาะอาหาร	50
ตำรับยารักษาโรคกรดไหลย้อน	30
ตำรับยารักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ	19
ตำรับยารักษาอาการท้องเสีย	23
ตำรับยารักษาอาการท้องผูก	11
ตำรับยารักษาไส้ติ่งอักเสบ	1
ตำรับยารักษาโรคบิด	3
ตำรับยาแก้กินอาหารผิดสำแดง	46
ตำรับยารักษาอาการปากเปื่อย	2
ตำรับยารักษาอาการปวดฟัน	8
ตำรับยารักษาโรคมะนาด	6
2. โรคเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์	
ตำรับยารักษาการมีบุตรยาก	13
ตำรับยาขับเลือด	3
ตำรับยารักษาโรคตกขาว	47

ตำรับยารักษาโรคเอดส์	6
ตำรับยารักษาอาการอัมพาต	1
ตำรับยารักษาไส้เลื่อน	1
ตำรับยารักษามานหิน	1
ตำรับยารักษาอาการมดลูกหย่อน	3
ตำรับยารักษามดลูกอักเสบ	2
ตำรับยารักษาคลอดบุตรยาก	1
 3. โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ	
ตำรับยารักษาโรคท่อปัสสาวะอักเสบ	8
ตำรับยารักษาโรคปัสสาวะบ่อย	1
ตำรับยารักษานิ่วในไต	4
ตำรับยารักษาโรคไต	6
ตำรับยารักษาโรคปัสสาวะเหลือง	1
 4. โรคทางผิวหนัง	
ตำรับยารักษาโรคเรื้อน	1
ตำรับยารักษาโรคงูสวัด	13
ตำรับยารักษาผื่นแพ้	2
ตำรับยารักษาไฟไหม้น้ำร้อนลวก	4
ตำรับยารักษาฝีหนอง	3
ตำรับยารักษาแผลสด/แผลเรื้อรัง	14
ตำรับยารักษากลากเกลื้อน	2
 5. โรคระบบทางเดินหายใจ และใช้ต่างๆ	
ตำรับยารักษาหอบหืด	5
ตำรับยารักษาวัณโรค	6
ตำรับยารักษาไซนัสอักเสบ	1
ตำรับยารักษาไข้	38
ตำรับยารักษาไข้มาลาเรีย	12
ตำรับยารักษาไข้หัด	46

ตำรับยารักษาไข้เลือดออก	4
ตำรับยารักษาไทม์เสมหะ	1
ตำรับยารักษาโรคผิวหนัง	14
6. โรคเกี่ยวกับระบบกระดูก กล้ามเนื้อและ	
ระบบประสาทส่วนปลาย	
ตำรับยารักษาโรคประดง	47
ตำรับยารักษาอาการปวดกระดูก	5
ตำรับยารักษาอาการเคล็ดขัดยอก	10
ตำรับยารักษาอาการเอ็นพลิก	1
ตำรับยารักษาอัมพาต/อัมพฤกษ์	34
ตำรับยารักษาอาการปวดเมื่อย	14
ตำรับยารักษาโรคเหน็บชา	5
ตำรับยารักษาอาการระลอก	2
7. โรคเกี่ยวกับระบบส่วนกลาง	
ตำรับยารักษาโรคประสาท	2
ตำรับยารักษาโรคลมบ้าหมู	2
ตำรับยารักษาอาการปวดศีรษะ	8
ตำรับยารักษาอาการเป็นลมวิงเวียนศีรษะ	1
ตำรับยารักษาอาการเป็นไข้	1
8. โรคเกี่ยวกับระบบต่อมไร้ท่อ	
ตำรับยารักษาโรคเบาหวาน	26
ตำรับยารักษาโรคคอพอก	1
9. โรคเกี่ยวกับระบบหัวใจและระบบเลือด	
ตำรับยาบำรุงหัวใจ	2
ตำรับยาห้ามเลือด	1
ตำรับยารักษาโรคโลหิตจาง	2
ตำรับยารักษาโรคเกล็ดเลือดต่ำ	1

10.โรคเกี่ยวกับ หู ตา คอ

ตำรับยารักษาโรคทำมะละ	4
ตำรับยารักษาโรคตาฝ้าฟาง	2
ตำรับยารักษาโรคตาแดง	1

11. โรคเกี่ยวกับระบบตับและน้ำดี

ตำรับยารักษาโรคตับอักเสบ	3
ตำรับยารักษาโรคดีซ่าน	17

12.โรคมะเร็งต่างๆ

ตำรับยารักษาโรคมะเร็งมดลูก	5
ตำรับยารักษาโรคมะเร็งผิวหนัง	2
ตำรับยารักษาโรคมะเร็งเต้านม	6
ตำรับยารักษาโรคมะเร็งตับ	3

13. ยาแก้พิษต่างๆ

ตำรับยารักษาสูงศักดิ์	17
ตำรับยาแก้สารพัดพิษ	2
ตำรับยารักษาแมลงกัด ต่อย	3

14.ตำรับยาบำรุงร่างกาย

ตำรับยาแก้ชาง	19
ตำรับยาอายุวัฒนะ	4

15.กระษุนต่างๆ

ตำรับยารักษาโรคกระษุนเลือด	1
ตำรับยารักษาโรคกระษุนลม	1

16. อื่นๆ

ตำรับยารักษาโรคพยาธิ	2
ตำรับยารักษาอาการแพ้ท้อง	1

ตำรับยาบำรุงน้ำนม	3
ตำรับยารักษาผ้าไหมหย่อน	1
ตำรับยารักษาอาการบวม	9
ตำรับยาอดเหล้า	2
ตำรับยารักษาโรคไหลตาย	1
ตำรับยารักษาสุนัขบ้ากัด	2
ตำรับยารักษาอาการไข้ใน	2
ตำรับยารักษาหญิงอยู่ไฟไม่ได้	2
รวม	761

ตำรับยาสมุนไพรที่สำรวจได้ทั้งหมด ในแต่ละตำรับจะประกอบด้วยรายละเอียดชื่อโรค อาการของโรค ส่วนประกอบของตำรับยา วิธีการใช้ซึ่งประกอบด้วย วิธีการปรุงยาและวิธีการ บริหารยา ข้อควรระวังในการใช้ และข้อกำหนดต่าง ๆ ในการใช้ยาตำรับนั้นๆ โดยจะจัดตำรับยาไว้ เป็นกลุ่มต่างๆ โดยอาศัยชื่อโรคและอาการที่หมอพื้นบ้านบอก โรคที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือ ใกล้เคียงกันก็จะจัดเข้าในกลุ่มเดียวกัน

หมายเหตุ เนื่องจากข้อมูลตำรับยาสมุนไพรทั้งหมด มีจำนวนมากถึง 761 ตำรับ จึงได้จัดพิมพ์ ตำรับยาเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ แยกจากการรายงานผลการดำเนินโครงการ

ข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ในตำรับยา

สมุนไพรที่ใช้ในตำรับยาของหมอพื้นบ้าน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลพรรณไม้ของ หอพรรณไม้ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า สมุนไพรดังกล่าวสามารถหา ชื่อวิทยาศาสตร์ได้ 505 ต้น และไม่สามารถหาชื่อวิทยาศาสตร์ได้ 503 ต้น สามารถจำแนกพืช สมุนไพรตามวงศ์ได้ 119 วงศ์

สมุนไพรที่พบว่ามีให้นำมาใช้ในการรักษาโรคมากที่สุด คือ กำแพงแก้วขึ้น หรือ ตากง เป็นส่วนประกอบในตำรับยาพื้นบ้านจำนวนถึง 20 ตำรับ รองลงมาคือ จันทน์แดง 18 ตำรับ, กำแพงเจ็ดชั้น ยาหัวสมัด และอ้อยดำ 17 ตำรับ นอกจากนี้พบว่ามีสมุนไพรจำนวน 138 ต้น ที่ พบในตำรับยา 5 ตำรับขึ้นไป (รายละเอียดข้อมูลอยู่ในตำรับยาฉบับสมบูรณ์)

สรุปค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการ

งบประมาณที่ได้รับจัดสรร 65,000.- บาท

ค่าใช้จ่าย แยกตามหมวดค่าใช้จ่ายได้ดังนี้

1. ค่าตอบแทน	38,313.-	บาท
2. ค่าวัสดุ	26,683.-	บาท
รวมเป็นเงิน	64,996.-	บาท

(หกหมื่นสี่พันเก้าร้อยเก้าสิบบาท)

สรุปผลการดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของหมอพื้นบ้านและรวบรวมตำรายาสมุนไพร ทำให้สามารถมองภาพรวมของหมอพื้นบ้านในด้านต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.อายุ เนื่องจากหมอพื้นบ้านส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ป่วยที่มารักษามีความเชื่อถือและศรัทธาในการรักษา ซึ่งมีผลต่อจิตใจของผู้ป่วยที่มาทำการรักษา อันเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาแบบองค์รวม คือ ทั้งร่างกายและจิตใจ แต่มีข้อด้อย คือ สุขภาพของหมอพื้นบ้านที่ทรุดโทรมตามวัย ซึ่งบางครั้งเป็นอุปสรรคในการทำหน้าที่ของตน เช่น หูไม่ค่อยดี ตามองไม่ค่อยเห็น หรือบางคนมีโรคประจำตัว จึงอาจทำให้บทบาทของหมอพื้นบ้านลดลงได้ในอนาคต

นอกจากนี้หมอพื้นบ้านที่มีอายุมากส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ ทั้งที่หมอพื้นบ้านส่วนมากไม่ได้หวังวิชา แต่อาจเนื่องมาจากมีผู้สนใจน้อย ไม่มีใครอยากเรียน แม้กระทั่งลูกหลานของตนเอง รวมทั้งรายได้ในการประกอบอาชีพหมอพื้นบ้านนั้นไม่แน่นอน และในปัจจุบันสถานบริการด้านสาธารณสุขได้กระจายมาสู่ชนบทมากขึ้น ซึ่งทำให้ความรู้ของหมอพื้นบ้านไม่ได้รับการสืบทอดและสนใจเท่าที่ควร ดังนั้นเมื่อหมอพื้นบ้านที่มีอายุมากๆ เสียชีวิตแล้ว องค์ความรู้เหล่านั้น ก็สูญหายตามไปด้วย

2.เพศ หมอพื้นบ้านส่วนมากเป็นเพศชาย มีหมอพื้นบ้านที่เป็นเพศหญิงน้อยมาก ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจาก ในสมัยโบราณผู้ชายส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือหรือวิชาต่างๆ ส่วนผู้หญิงมักไม่ได้เรียน รวมทั้งการที่ผู้ชายได้บวชเรียน อาจได้รับความรู้ต่างๆ ในขณะที่บวชเรียน นอกจากนั้นการรักษาแบบหมอพื้นบ้านมักมีคาถาอาคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสังคมไทยให้การนับถือและศรัทธาผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จึงทำให้มีหมอพื้นบ้านที่เป็นเพศชายมากกว่า

3.การถ่ายทอดความรู้ หมอพื้นบ้านส่วนมาก จะถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องที่เป็นญาติหรือเป็นเพื่อนกัน ดังนั้นความรู้จึงจำกัดอยู่ในวงแคบๆ และยังไม่มีการสนใจสืบทอด ความรู้ต่างๆ ก็จะค่อยๆ สูญหายไป โดยเฉพาะหมอพื้นบ้านส่วนมาก มักนิยม

ถ่ายทอดความรู้ด้วยคำพูด ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นตำรา ซึ่งทำให้โอกาสที่ความรู้จะสูญหายไปนั้นมีมาก และโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดเมื่อมีการถ่ายทอดต่อกันไป ย่อมมีสูง นอกจากนั้นในกลุ่มหมอยาพื้นบ้านที่มีตำรายาสุมไพร ก็ไม่ได้ดูแลรักษาเท่าที่ควร ตำรายาสุมไพรส่วนใหญ่เก่า และมีตัวหนังสือที่เลือน บางเล่มเป็นภาษาที่ใช้แต่โบราณ ซึ่งคนรุ่นต่อมาอาจไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตำรายาสุมไพร เพื่อเก็บรักษาไว้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

4.สถานภาพทางสังคมและบทบาทในการรักษา หมอพื้นบ้านส่วนมากจะได้รับความนับถือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ก็มีส่วนน้อยที่มีสถานภาพหรือบทบาททางสังคม เช่น เป็นมรรคทายกวัด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การสืบต่อความรู้ในการเป็นหมอพื้นบ้านน้อยลง นอกจากนั้นในด้านบทบาทการรักษาในปัจจุบัน ประชาชนได้ให้ความสนใจในการใช้บริการด้านการแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น จะมีส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังมารักษากับหมอพื้นบ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นโรคที่ผู้ป่วยไปรักษามาจากหลายแห่งแล้ว แต่ไม่ได้ผลหรือผิดหวังกับการรักษาในสถานบริการของรัฐ เช่น มะเร็ง อัมพาต เป็นต้น จึงจะมาให้หมอพื้นบ้านทำการรักษา แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชนบทยังมีการพึ่งพาหรือรักษาตนเองด้วยสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นน้อย หรือมีผู้สนใจด้านสมุนไพรอย่างจริงจังน้อย ซึ่งเป็นสาเหตุให้บทบาทในการรักษาของหมอพื้นบ้านลดลง

5.ตำรายาสุมไพร หมอพื้นบ้านส่วนมาก มักใช้วิธีการจดจำในการเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร แต่ก็มีส่วนน้อยที่เก็บความรู้ไว้ในตำรา ซึ่งบางตำราเป็นอักษรไทยโบราณ อักษรธรรม เป็นต้น และบางเล่มตัวหนังสือเลอะเลือนจางหายหรือฉีกขาด นอกจากนี้ตัวยาสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่นก็มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจเป็นปัญหาในการตีความ ถ้าหากหมอพื้นบ้านที่เป็นเจ้าของตำราเสียชีวิต หรือไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับใคร

6.ตัวยาสุมไพร หมอพื้นบ้านส่วนมากมักจะให้การรักษาโดยใช้สมุนไพรแบบตำรับ ซึ่งจะมีสมุนไพรหลายชนิดประกอบกัน ประกอบกับสมุนไพรหลายชนิดหายากขึ้น เช่น ประดงเลือด ประดงแดง นอแรด งาช้างเผือก เป็นต้น เนื่องจากสภาพแวดล้อมและป่าเขาลดน้อยลง สมุนไพรต่างๆ ก็หายากขึ้น จนเป็นเหตุให้หมอพื้นบ้านบางคนเลิกรักษาโรคบางโรคไป เนื่องจากหาสมุนไพรไม่ได้ เพราะหมอพื้นบ้านส่วนมากจะไม่ตัดตัวยาดัวใดตัวหนึ่งออกจากตำรับ

สำหรับตำรับยาที่รวบรวมได้ทั้งหมด 761 ตำรับ แบ่งเป็นกลุ่มตามประโยชน์ในการรักษาโรคได้ 87 โรคนั้น จะเห็นว่าในแต่ละตำรับส่วนมากจะใช้ตัวยาสุมไพรหลายๆ อย่างเป็นองค์ประกอบและสมุนไพรที่ใช้จะเป็นพืชเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยจะใช้ทั้งส่วนที่เป็น ลำต้น ราก ผล และใบ แล้วแต่ตำรับ ส่วนที่เป็นสัตว์และแร่ธาตุก็มีบ้างแต่ไม่มากนัก ตำรับยาบางตำรับประกอบด้วยสมุนไพรที่หาได้ง่ายตามหมู่บ้าน ตามป่า หรือตามภูเขา แต่บางตำรับจะประกอบด้วยสมุนไพรที่หา

ได้ยากแล้วในทุกวันนี้ เช่น งาช้างเผือก นอแรด เป็นต้น ซึ่งเป็นที่น่าเป็นห่วงว่าตำรับยาที่ใช้สมุนไพรเหล่านี้เมื่อตัวยาที่ใช้หมดไป ก็หาไม่ได้ อาจจะทำให้หมอพื้นบ้านไม่สามารถทำการรักษาโรคที่ใช้ตำรับยานั้นได้อีก

ก่อนที่จะรู้ความรูเหล่านี้จะสูญหายไป การส่งเสริมและให้ความสนใจต่อภูมิปัญญาไทยอย่างจริงจัง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านของไทย คณะผู้ดำเนินโครงการจึงมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านของไทย อย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. สังคายนาและฟื้นฟูองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย
2. ควรรวบรวมตำรับตำรายา ซึ่งแต่เดิมบันทึกไว้ในใบลาน หรือบันทึกจากคำบอกเล่าของหมอพื้นบ้านโดยตรง ทำการศึกษาค้นคว้า จัดระบบ พร้อมทั้งสืบค้น และให้ความสำคัญแก่ผู้รู้ คือ หมอยาพื้นบ้าน ที่รู้จักโรครู้จักยาอย่างเร่งด่วน
3. สร้างขบวนการสืบทอดความรู้จากคนในท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาช่องว่างทางวัฒนธรรมและภาษา
4. จัดระบบเชื่อมโยงวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าสู่การพัฒนาในระดับสูง โดยอาศัยพื้นฐานการศึกษา การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สามารถใช้วัฒนธรรมยาพื้นบ้านให้เกิดประโยชน์ในสังคมปัจจุบัน
5. อนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติให้ยั่งยืน เนื่องจากหมอยาพื้นบ้านจะใช้สมุนไพรที่มาจากป่าทั้งสิ้น
6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาไทย
7. กระตุ้นให้มีการวิจัยและพัฒนายาสมุนไพรให้ครบวงจร รวมทั้งส่งเสริมการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานเพื่อการพึ่งพาตนเอง

นอกจากนั้นแล้ว ควรมีการอบรมเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือความรู้ระหว่างหมอพื้นบ้านกับหมอพื้นบ้าน และหมอพื้นบ้านกับหมอแผนปัจจุบัน รวมทั้งมีการรวบรวมตำรายาที่มีอยู่เพื่อนำไปพิสูจน์และทดลองใช้ ซึ่งหากมีการดำเนินการอย่างมีระบบและต่อเนื่อง การแพทย์พื้นบ้านของไทย ซึ่งมีการรักษาโดยใช้สมุนไพรจากหมอพื้นบ้าน ก็จะเป็นประโยชน์มากทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศชาติต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

1. หมอพื้นบ้านบางท่านยังไม่มีความรู้สึกเชื่อมั่น ไว้วางใจ หรือคุ้นเคยกับคณะผู้ดำเนินโครงการ จึงไม่ค่อยเปิดเผยข้อมูลในส่วนของตำรับยามากนัก หรือบางท่านมีความประสงค์จะเก็บข้อมูลบางส่วนไว้เป็นความลับเพื่อประโยชน์ทางอาชีพ ทำให้ข้อมูลที่ได้ยังอาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์
2. ข้อจำกัดของระยะเวลาการดำเนินโครงการและงบประมาณดำเนินงาน ทำให้ต้องกำหนดขอบเขตของงานและกลุ่มเป้าหมาย จึงได้ข้อมูลเพียงบางส่วนเท่านั้น หากต้องการรวบรวมข้อมูลตำรายาพื้นบ้านอีสานเพื่อสร้างฐานข้อมูลอย่างสมบูรณ์ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการหลายปี รวมทั้งต้องใช้กำลังคนและงบประมาณจำนวนมาก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อและประวัติหมอฟันบ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

1.กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย คำ พูลผล	61	-/-/2480	109 ม.8 บ.เป่า ต. เหล่าเสือโก้ก	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย บิน เหล่าโก้ก	72	4/5/2470	29 ม.7 บ.เหล่าแค ต. เหล่าเสือโก้ก	หม้าย	ป.4	ทำนา
3	นาย บุญมี บรรพชน	45	3/10/2496	147 ม.8 บ. เป่า ต. เหล่าเสือโก้ก	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย ประสิทธิ์ สายตรง	53	31/10/2489	124 ม.8 บ. เป่า ต. เหล่าเสือโก้ก	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย พันธุ์ พูลผล	62	-/-/2477	38 ม.8 บ. เป่า ต. เหล่าเสือโก้ก	สมรส	ป.4	ทำนา

2.อำเภอเขื่องใน

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย เจริญ เคนโยรา	58	-/12/2483	48/2 ม.6 บ. ถ่วงคำ ต. เขื่องใน	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย เสวียง สังกะเพศ	62	-/10/2479	49/2 ม.7 บ.นาคุณ ต. เขื่องใน	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย ทองอาน สมวิสัย	52	-/12/2489	23/1 ม.2 บ. สร้างก่อ ต. สร้างก่อ	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย บุญโพ สายธนู	47	10/4/2494	26 ม.2 บ. สร้างก่อ ต. สร้างก่อ	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาง บุญมา สารการ	37	20/3/2504	58 ม.1 บ. สร้างก่อ ต. สร้างก่อ	สมรส	ม.3	ทำนา

3.อำเภอดอนมดแดง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย คำพันธ์ ทานวัตร	57	-/-/2484	50 ม.8 บ. เหล่าแดง ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย บุญมา ชาวตระการ	47	-/-/2494	28 ม.8 บ.ใหญ่ ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย ย้ง ประกอบกิจ	61	15/11/2481	55 ม.6 บ. ท่าลาด ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย ศรีธน เป่าบุรี	48	7/3/2492	121 ม.11 บ. ท่าลาด ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย แสง รัตน	53	-/6/2488	48 ม.5 บ.หนองหล่ม ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย ไสว รัตนกุล	73	-/-/2468	39 ม.3 บ. กระบูน ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย เหม้า คำรัตน์	55	-/-/2486	124 ม.6 บ.ยาง ต. ดอนมดแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย เจริญ ลุนผง	40	-/-/2502	56 ม.11 บ.ท่าลาด ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย เคียง ชินโชติ			177 ม.1 บ. ท่าเมือง ต. ท่าเมือง	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย บุญมา หาระสาย	85	3/4/2470	169 ม.1 บ. ท่าเมือง ต. ท่าเมือง	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาง ไพรวลัย พลสวัสดิ์	51	-/-/2490	64 ม.9 บ. ท่าเมือง ต. ท่าเมือง	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย ลีลา ดอกจันลี	68	-/-/2473	37 ม.9 บ. ท่าเมือง ต. ท่าเมือง	หม้าย	ป.4	ทำนา
13	นาย สุพี วงศ์ศิริ	61	-/-/2480	134 ม.1 บ. ท่าเมือง ต. ท่าเมือง	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย คำตา แสนทวีสุข	73	-/10/2468	53 ม.1 บ. แคน ต. ดอนมดแดง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
15	นาย หนูคุณ ทวีสุข	52	8/3/2488	43 ม.5 บ. หนองหล่ม ต. เหล่าแดง	สมรส	ป.4	ทำนา

4.อำเภอม่วงสามสิบ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย สมศรี แสงแก้ว	53	-/-/2488	41 ม.1 บ.เหล่าบก ต.หนองบก	สมรส	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
2	นาง ระพิน รักโคตร	53	7/3/2488	2 ม.5 บ.น้ำคำแดง ต.เตย	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย ธวัช สีแดง	51	10/4/2490	112 ม.5 บ.น้ำคำแดง ต.เตย	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย พันธุ์ หอมหวล	58	15/4/2482	51 ม.8 บ.เทพา ต.ม่วงสามสิบ	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย สมาน การะเกด	60	2/7/2481	49 ม.7 บ.เหล่าคำว ต.ม่วงสามสิบ	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย หนูกุล ทองโรจน์	48	9/9/2594	173 ม.11 บ.คำแย ต.ม่วงสามสิบ	สมรส	<ป.4	ทำนา
7	นาย กุล จอมหงษ์	58	-/2483	46 ม.1 บ.หนองไชนก ต.หนองไชนก	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย เทียม สุชาติ	75	12/10/2486	70 ม.52 บ.ก้อมบึง ต.หนองไชนก	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย พรหมมา อยู่สุข	53	-/2488	11 ม.5 บ.หนองหญ้า ต.หนองไชนก	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย สม อยู่สุข	66	-/2475	3 ม.7 บ.ก้อมบึง ต.หนองไชนก	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย สุวรรณ จันทร์	51	1/3/2490	5 ม.8 บ.หนองไชนก ต.หนองไชนก	สมรส	ม.3	ทำนา
12	นาย อำนวย วีระคุณ	52	4/3/2489	9 ม.2 บ.ก้อม ต.หนองไชนก	สมรส	ม.3	ทำนา
13	นาย ฉั่น หวานคำ	65	-/2475	149 ม.9 บ.หนองหลัก ต.เหล่าบก	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย คำ มุดำ	80	14/3/2461	70 ม.11 บ.หนองเหล่า ต.หนองเหล่า	สมรส	ป.4	ทำนา
15	นาย เชื้อย ทวีพยสิน	53	7/5/2490	6 ม.1 บ.หนองเหล่า ต.หนองเหล่า	สมรส	ป.4	ทำนา
16	นาย เทียน พันธุ์วัตร	61	19/2/2489	30 ม.4 บ.ทุ่งใต้ ต.หนองเหล่า	สมรส	ป.4	ทำนา
17	นาง บุญศรี เทศนา	60	-/2580	77 ม.6 บ.โนนเมืองมะทัน ต.หนองเหล่า	สมรส	ป.4	ทำนา
18	นาย สา สายแวว	67	-/6/2474	19 ม.10 บ.นาหนองเหล่า ต.ยาง	สมรส	ป.4	ทำนา
19	นาย ถนอม สายสุข	56	17/8/2483	22 ม.7 บ.ขมิ้น ต.เหล่าบก	สมรส	ป.4	ทำนา

5.อำเภอเมือง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย เคียง สายสินธุ์	75	13/1/2466	108 ม.12 บ.ค้อเหนือ ต.กุดลาด	สมรส	ป.4	ค้าขาย
2	นาย เสาร์ ลากเล็ก	57	-/2484	15 ม.5 บ.นาโพธิ์ทอง ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย บุญมา ผลวิสุทธิ	70	30/5/2472	63 ม.4 บ.นาคำ ต.กุดลาด	สมรส	<ป.4	ทำนา
4	นาย ทองจันทร์ บังศรี	51	-/2490	51 ม.2 บ.ยาโคม ต.หนองซอน	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย คำแฝง ทานะกิจ	60	1/4/2481	164 ม.3 บ.ปากน้ำ ต.กุดลาด	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย ชุย บิลทะศรี	58	18/6/2481	62 ม.7 บ.นาแก้วน้อย ต.กุดลาด	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาง บุญศรี แดงจิต	51	-/7/2490	47 ม.7 บ.นาแก้วน้อย ต.กุดลาด	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย แสง พรเพชร	61	1/1/2479	52 ม.6 บ.หนองมะนาว ต.กุดลาด	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย แสง ผิวเงิน	79	14/10/2462	20 ม.1 บ.ไผ่ใหญ่ ต.ไผ่ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย พรหมมา อรรถสิทธิ์	76	4/3/2466	121 ม.9 บ.ทุ่งหัว ต.จาระแม	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย ถนอม สายแวว	47	1/4/2494	33 ม.11 บ.สร้าง ต.หัวเรือ	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย สมบูรณ์ จาตุกษมูล	70	-/2471	121 ม.5 บ.ดงขวาง ต.หัวเรือ	หม้าย	ป.4	ทำนา

6.กิ่งอำเภอนาตาล

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย ธงชัย คนฉลาด	68	-/2474	18 ม.7 บ.สองห้อง ต.กองโพ	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย สมพร ก้อนจันทร์	61	14/3/2480	54 ม.7 บ.สองห้อง ต. กองโพ	สมรส	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
3	นาย ใบ เคนดี	59	-/11/2483	36 ม.5 บ.นากลาง ต.นาตาล	สมรส	ป.4	ทำนา

7.อำเภอภูซำป๋อ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย บุญชู แสงนาม	72	-/1/2469	5 ม.9 บ.ชุมคำ ต. แก่งเค็ง	สมรส	ป.4	ทำนา
2	พระ สิงห์ โมรา	72	-/6/2470	วัดพระธรรมวรค์ ม. 7 ต. แก่งเค็ง	หม้าย	ป.4	ทำนา
3	นาย คา คงยิ่ง	68	-/1/2474	79 ม.3 บ. ป่าช้า ต. กาบหิน	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย จันทอม ลำเนา	47	-/1/2494	51 ม.9 บ. ต. กาบหิน	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย พิมพ์ บุตรดี	77	-/12/2464	2 ม.13 บ. นนงคู่ ต. นนงทันน้ำ	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
6	นาย วิชัย บุญอ่อน	54	28/11/2488	121 ม.12 ต. นนงทันน้ำ	สมรส	ป.4	ทำนา

8.อำเภอเขมราฐ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย เอื้อง พันแสน	70	-/11/2471	34 ม.13 บ.โชคชัย ต. เขมราฐ	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย บัวลา ทาเทพ	65	-/1/2476	1 ม.5 บ. นนงสีม ต. นนงสีม	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย เอ้า วิชัย	68	-/6/2473	195 ม. 2 บ. รววง ต. รววง	สมรส	ป.4	หมยพื้นบ้าน
4	นาย คำ ชาริรักษ์	78	-/8/2462	316 ม.12 บ. นนงห้วย ต. นนงมือ	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย ผอง เหลา	67	-/1/2476	18 ม.4 บ. วังม่วง ต. นนงสีม	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย สิงห์คำ ทองพรม	88	3/10/2481	88 ม.10 บ. พนมดี ต. นนงมือ	สมรส	ป.4	ทำนา

9.อำเภอตระการพืชผล

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย สมบูรณ์ วรรณลี	61	20/1/2481	41 ม.2 บ.กระเดียน ต. กระเดียน	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย เนิม ปุคธรรม	65	4/4/2476	32 ม.3 บ.กาจับ ต.กุดยาลวน	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย บรรพต ทิลาธรรม	60	16/4/2481	4 ม.9 บ.โคกจาน ต.โคกจาน	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย พรหม บุตรวงศ์	75	-/1/2466	38 ม.32 บ.นาพิน ต.นาพิน	หม้าย	ป.4	ทำนา

10.อำเภอโพธิ์ไทร

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย เจริญ พาพันธ์	55	9/1/2486	81 ม.6 บ.ตุ้ม ต.ม่วงใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย ดี จันทะสารี	68	-/1/2474	19 ม.9 บ.ตชนพระ ต.แก่งใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย ทอน ภาพันธ์	72	-/1/2469	33 ม.6 บ.ตุ้ม ต.ม่วงใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย บุญ คงทน	62	6/3/2479	8 ม.2 บ.นาห้าง ต.ลำโรง	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย สา เกาชวน	67	10/7/2474	53 ม.3 บ.นาห้วยใต้ ต.ลำโรง	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย หลิง คำหงษา	74	-/1/2467	41 ม.3 บ.นาห้วยใต้ ต.ลำโรง	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย ต่าย แก้วขาว	66	-/1/2475	81 ม.1 บ.ปากห้วยม่วง ต.เหล่างาม	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย สมหวัง ช่างศิลป์	55	20/9/2486	104 ม.4 บ.พะไล ต.โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย ดี วงศ์มา	71	-/1/2470	63 ม.6 บ.ดินแดน ต.โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย จอม หมีนวงษ์	54	4/5/2487	22 ม.4 บ.โป่งเป่า ต.เหล่างาม	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย กอน สองสี	73	-/1/2468	40 ม.1 บ.สองคอน ต.สองคอน	หม้าย	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
12	นาย เจียง ลิมกัญญา	59	-/-/2482	136 ม.1 บ.สองคอน ต.สองคอน	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาง ถวิล จันทะชาลี	58	-/-/2483	38 ม.1 บ.สองคอน ต.โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย โสม สมตัว	68	-/-/2470	42 ม.6 บ.ปากกะหล่าง ต.สองคอน	สมรส	ป.4	ทำนา
15	นาย อนุสรณ์ สายใจ	46	5/2/2495	70 ม.8 บ.จอมปลวกสูง ต.สองคอน	สมรส	ป.4	ทำนา
16	พระ ประภากร รัตนคุณ	44	11/11/2497	ต.สารภี	สมรส	ม.6	ทำนา
17	นาย พรหมมา เคนดี	52	-/3/2489	128 ม.3 บ.คำกลาง ต.สารภี	สมรส	ป.4	ทำนา
18	พระ มา พุทธโสม	85	-/-/2456	บ.ลาดยาว ต.สารภี	สมรส	ป.4	ทำนา
19	นาย มี อินสุวรรณ	70	3/5/2471	1 ม.1 บ.สารภี ต.สารภี	สมรส	ป.4	ทำนา
20	นาง ชั่ว รุคจันทร์	53	1/1/2489	18 ม.8 บ.ล่องคันแยงน้อย ต.ลำโรง	สมรส	ป.4	ทำนา
21	นาย จันทอน ชันทอง	59	-/-/2482	4 ม.8 บ.จอมปลวกสูง ต.สองคอน	สมรส	ป.4	ทำนา
22	พระ พร สิงห์ใส	66	18/1/2475	ม.2 บ.ดงดาววัง ต.เหล่างาม	หม้าย	ป.4	ทำนา
23	นาย คง ทาระเวช	64	15/6/2477	7 ม.9 บ.โนนสว่าง ต.เหล่างาม	สมรส	ป.4	ทำนา
24	นาย กร สิงห์ใส	71	-/5/2540	37 ม.2 บ.ดงตะวัน ต.เหล่างาม	หม้าย	ป.4	ทำนา
25	นาย คง จันทะชาลี	72	-/-/2469	13 ม.8 บ.คอนสวรรค์ ต.เหล่างาม	สมรส	ป.4	ทำนา

11.อำเภอศรีเมืองใหม่

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย อร จันทศาสตร์	64	-/-/2477	12 ม.1 บ.นาเลน ต.นาเลน	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย บุญพันธ์ ผลพวง	64	12/2/2480	12 ม.13 บ.ฟ้าฮ่วน ต.นาคำ	สมรส	ม.6	ทำนา
3	พระ เมย บุญโคตร	70	2/4/2472	วัดนาคำ ม.1 บ.นาคำ ต.นาคำ	หม้าย	ป.4	ทำนา
4	นาย สมบูรณ์ เวชสาร	72	-/-/2459	8/1 ม.2 บ.นาคำ ต.นาคำ	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย อ่อนศรี บุญยงค์	66	1/9/2475	38 ม.1 บ.นาคำ ต.นาคำ	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย จำรัส จันทุษา	62	1/4/2489	9 ม.5 บ.ปอขี้ตู่ ต.เหือดใหญ่	สมรส	ม.3	ทำนา
7	นาย แผล่ แสงสว่าง	75	-/10/2466	50 ม.1 บ.เหือดใหญ่ ต.ศรีเมืองใหม่	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย จันทร์หา สุขเกษม	40	4/11/2501	67 ม.6 บ.สระคำ ต.สงยาง	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย ประเสริฐ ภูมิสิงห์	54	-/7/2488	161/1 ม.15 บ.ศรีเมืองใหม่ ต.นาคำ	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย หนูกัน เกษียร	58	16/11/2484	250 ม.2 บ.ศรีเมืองใหม่ ต.นาคำ	สมรส	ป.4	ปลูกข้าว
11	นาย ดำ คงทน	47	-/-/2495	42 ม.6 บ.ขุนหลวง ต.หนามแท่ง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
12	นาย ยอดชาย สมสะอาด	60	-/-/2481	178 ม.11 บ.หนามแท่งใหญ่ ต.หนามแท่ง	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาย สุบิน จันทอม	56	25/12/2485	25 ม.11 บ.หนามแท่งน้อย ต.หนามแท่ง	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย โสภา สมนึก	67	-/-/2474	31 ม.10 บ.เพี้ยด ต.หนามแท่ง	สมรส	ป.4	ทำนา
15	นาง พิกุล ยศสมบัติ	60	-/7/2472	95 ม.13 บ.ดอนตูม ต.คำไหล	สมรส	ป.4	ทำนา

12.กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย เคน สีสุก	77	-/-/2464	23 ม.6 บ. แก่งโคม ต.สว่าง	หม้าย	ป.4	ทำนา
2	นาย มา คงศรี	75	-/-/2466	20 ม.7 บ. ใหม่ศรีเจริญ ต.สว่าง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
3	นาย ยงศักดิ์ ยืนสุข	50	24/1/2491	55 ม.7 บ. ห้วยขาม ต. แก่งโคม	สมรส	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
4	นาย เม็ด วงษ์สีกุล	73	24/11/2469	2 ม.2 บ. ท่าช้างนอก ต. ท่าช้าง	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย เสาวรัตน์ อินทมาตร	50	4/3/2492	42 ม.8 บ. แสงทอง ต. ปุ่มมะแสง	สมรส	ป.4	ทำนา

13.อำเภอโขงเจียม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย แก้วลา อินทรลาด	60	-/-2481	22 ม.2 บ. หนองฮี ต. โขงเจียม	หม้าย	ป.4	ทำนา
2	นาย บุญเลิศ แสงใบ	54	-/-2487	20 ม.6 บ. ดงแถบ ต. ห้วยยาง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
3	นาย สุทธิ แสงธรรม	40	15/11/2501	155 ม. 5 บ. ดงดิบ ต. ห้วยยาง	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย สุบัน ลมศักดิ์	46	-/-2495	32 ม. 2 บ. หนองฮี ต. ห้วยยาง	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย นาน เสนโสม	72	4/9/2469	9 ม.3 บ.วังสะแบงเหนือ ต. หนองแสงโน	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย เมย วงศ์แดง	62	-/1/2480	69 ม.1 บ.หนองแสงใหญ่ ต. หนองแสง	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย พัทธวัช เรือนแก้ว	56	-/8/2485	116 ม.1 บ. หนองแสงใหญ่ ต. โขงเจียม	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาง ชอนดา แสนทวีสุข	75	15/7/2446	33 ม.5 บ. ดงมะไฟ ต. หนองแสง	สมรส	>ป.4	ทำนา

14.อำเภอดาลชุม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย ทองดี ขายงาม	41	17/10/2500	39 ม.5 บ. ดอนขวาง ต. นาแค	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย กัณหา บุญสุข	52	-/-2489	78 ม.4 บ. เชียงแก้ว ต. จิกเทิง	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย เสงี่ยม เสาคำ	58	-/-2483	14 ม.4 บ. เชียงแก้ว ต. จิกเทิง	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย ขาย จารุกชุม	64	-/-2477	15 ม.5 บ. ดาลชุม ต. นาแค	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย สมบูรณ์ พรหมสะอาด	69	-/-2472	1 ม.2 บ. ลำโรง ต. ลำโรง	สมรส	ป.4	ทำนา

15.อำเภอพิบูลมังสาหาร

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย ชู จำปาสี	68	-/-2473	40 ม.3 บ. หนองไม้ ต. ดอนจิก	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย บัวกัน สิงสถาน	43	-/-2498	58 ม.1 บ. ดอนจิก ต. ดอนจิก	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย เต็ม ทุมยิง	57	1/1/2484	109 ม.2 บ. ทราบมูล ต. ทราบมูล	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย ประสงค์ ชุมพล	61	-/-2480	7 ม.2 บ. โพธิ์ไทร ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย ปี วงศ์สุนา	76	-/9/2467	3 ม.3 บ. โพธิ์ตาก ต. พิบูลมังสาหาร	สมรส	>ป.4	ทำนา
6	นาย มนต์รี คำงาม	53	12/8/2489	1 ต. พิบูลมังสาหาร	สมรส	ป.4	ช่างไม้
7	ร.ต.ต.คำมี้ ดอกรไม้แก้ว	64	-/-2477	51 ม.9 บ. สนาบชัย ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย บุญมี บุญล้อม	50	13/4/2492	177 ม.2 บ. โพธิ์ไทร ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ม.6	ทำนา
9	นาย สอน บุญล้อม	68	-/-2473	17 ม.2 บ. โพธิ์ไทร ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย คุณ สีดา	74	5/5/2468	71 ม.12 บ. สะพานโคม ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย มี เข็มทอง	61	-/3/2486	4 ม.5 บ. เข็มโคม ต. โพธิ์ไทร	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย คาน แก่นทน	57	19/2/2484	78 ม.4 บ. ปุ่มคำ ต. ดอนจิก	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาย สมบูรณ์ เสรีสุข	96	-/-2445	6 ม.2 บ. โนนสวรรค์ ต. ช่างคิลา	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
14	นาย หน่วย บัวลา	63	7/6/2474	33 ม.5 บ.นาชุม ต.ช้างคिला	สมรส	ป.4	ทำนา

16.อำเภอวารินชำราบ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย บุญมี กุคำมาย	54	-/-/2486	53 ม.6 บ.แต่ ต.คำขวาง	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย ใบ กองพันธ์	70	1/1/2425	88 ม.6 บ.แต่ ต.คำขวาง	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย สุข มาดี	59	-/-/2482	68 ม.2 บ.ยางคำ ต.คำขวาง	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย บุญมา แสนสร้อย	67	19/6/2474	38 ม.3 บ.ค้อกระบือ ต.คูเมือง	สมรส	ป.4	ทำนา
5	จ.ส.ร.สุดใจ กอบัว	67	10/5/2474	56 ม.4 บ.คูเมือง ต.คูเมือง	สมรส	ม.6	ทำนา
6	นาย จันทร์ เพลพกุล	66	24/5/2475	81 ม.16 บ.ทุ่งบอน ต.บุ่งหวาย	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย บุตรดี บุสตาต	54	5/8/2488	116 ม.16 บ.ทุ่งบอน ต.บุ่งหวาย	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย จำปี แก้วอนันต์	36	1/6/2505	41 ม.3 บ.ดอนชาด ต.บุ่งหวาย	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย กอง วงศ์ลา	63	15/8/2478	4 ม.5 บ.บัววัด ต.ธาตุ	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย แดง สุวรรณะ	51	-/-/2490	11 ม.5 บ.แมด ต.ศรีโค	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย กอง จันทราพร	69	5/12/2472	40 ม.3 บ.หนองไธนก ต.โพธิ์ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย คำ พรหมปลูกษา	76	-/-/2465	15 ม.4 บ.หนองม่วง ต.โพธิ์ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาย ทองพูล อารมณ	62	20/5/2479	17 ม.5 บ.โนนแดง ต.โพธิ์ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย สมศักดิ์ คิลลา	39	-/-/2502	10 ม.5 บ.โนนแดง ต.โพธิ์ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
15	นาย ไส คงสิลา	68	-/-/2473	54 ม.7 บ.โนนมัน ต.โพธิ์ใหญ่	หม้าย	ป.4	ทำนา
16	นาย แผลว พัฒนพันธ์	72	-/3/2469	40 ม.9 บ.เหล่ากอ ต.โพธิ์ใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา

17.อำเภอสำโรง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	พระ คำมี อินชำนาน	37	18/4/2504	วัดบ้านแคน ต.สำโรง	สมรส	ม.3	พระ

18.อำเภอสว่าง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย บังอร นิคม	48	-/-/2493	229 ม.3 บ.แก่งศรีโคตร ต.โนนก่อ	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย อ่อน พรธรรม	72	-/3/2470	99 ม.3 บ.แก่งศรีโคตร ต.โนนก่อ	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย คุณ พันธุ์หา	78	3/8/2463	73 ม.5 บ.คันเบือย ต.คำเขื่อนแก้ว	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย นคร แดงอาจ	43	28/6/2499	11/5 -6 ม.3 บ.ช่องเม็ก ต.ช่องเม็ก	โสด	ป.4	หมอพื้นบ้าน
5	นาย ป้อง แก้ววงษา	70	-/-/2471	9 ม.14 บ.ช่องเม็ก ต.ช่องเม็ก	สมรส	ป.4	หมอพื้นบ้าน

19.กิ่งอำเภอนาเยีย

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย กอง มังคา	52	-/-/2489	229 ม.5 บ.นาจาน ต.นาเยีย	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย แก่น ทองศรี	59	-/-/2482	146 ม.10 บ.โนนพัฒนา ต.นาเยีย	หม้าย	ป.4	ทำนา
3	นาย คำฟูล คำมัน	45	5/4/2496	94 ม.7 บ.ชีเหล็ก ต.นาดี	สมรส	ม.3	ทำนา
4	นาย ทองแดง พบบุญ	45	5/4/2496	49 ม.1 บ.ดอนญู ต.นาดี	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย เทียม คำสุน	52	27/3/2490	27 ม.3 บ.ม่วง ต.นาดี	สมรส	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
6	นาย บุญยัง ชันทวัฒน์	75	-/9/2466	62 ม.2 บ.ม่วงน้อย ต.นาดี	สมรส	ป.2	ทำนา
7	นาย คำบุ อินทวิเลิศ	74	-/2/2468	66 ม.9 บ.นาเวียง ต.นาเมือง	สมรส	>ป.4	ทำนา
8	นาย ทองด้วง สร้อยฟ้า	50	11/12/2491	60 ม.2 บ.นาเยี่ย ต.นาเยี่ย	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย เลียง คำดุน	75	-/1/2469	40 ม.2 บ.นาเยี่ย ต.นาเยี่ย	สมรส	ป.3	ทำนา
10	นาย ออน ดอกจันทร์	73	-/1/2467	136 ม.3 บ.นาเยี่ย ต.นาเยี่ย	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย โทน รัตโน	54	16/11/2487	26 ม.1 บ.ทุ่งศรีเมือง ต.นาเวียง	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย สุวรรณ โลหา	61	-/12/2480	38 ม.7 บ.นาเวียง ต.นาเวียง	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาย หนูจอน บุญธรรม	67	71/1/2474	217 ม.9 บ.นาเวียง ต.นาเวียง	สมรส	ป.4	ทำนา

20. กิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย นายดี วงศ์ญาติ	67	5/11/2474	3 ม.3 บ.โนนสนาม ต.นาเกษม	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย พอง อุทัย	68	-/11/2474	78 ม.3 บ.โนนสนาม ต.นาเกษม	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย ดา กัญญาสาย	79	-/1/2464	37 ม.1 บ.ทุ่งเจริญ ต. ทุ่งเทิง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา

21. กิ่งอำเภอน้ำขุ่น

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย แคน รัชวงศ์	47	7/7/2494	12/1 ม.5 บ.ตาโอง ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
2	นาย คำมี การะเกษ	66	-/1/2475	76 ม.9 บ.เจริญชัย ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย คำหนึ่ง ทากเมี่ยง	60	-/1/2471	23 ม.4 บ.โนนสวรรค์ ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาง จันทร์ศิริ แก้วบัวเคน	59	5/3/2482	68 ม.3 บ.ห้วยเสลา ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย ดา เกษะพันธ์	54	-/1/2471	32 ม.9 บ.วังเสือ ต.โพธิ์ลุย	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย เนียม พวงผ่าน	41	5/9/2500	26/1 ม.3 บ.ห้วยเสลา ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย บุญริน ศรีสุข	55	-/1/2495	55 ม.5 บ.ตาโอง ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย โบ เปี้ยพันธ์	56	-/1/2485	181 ม.5 บ.ตาโอง ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย สุดใจ เพ็ญปริง	57	-/1/2484	216/1 ม.5 บ.ตาโอง ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย เสริม ชัดโท	55	-/1/2486	77 ม.1 บ.หนองดินคำ ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.3	ทำนา
11	นาย เหลื่อม มะลิจันทร์	41	6/4/2500	118 ม.1 บ.หนองดินคำ ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย ช้วน โพธิ์ชัย	44	5/8/2497	117 ม.11 บ.ภูวิไล ต.ชีเหล็ก	สมรส	ป.4	ทำนา
13	นาย ชุน ร่มธรรม	66	-/1/2475	175 ม.1 บ.โคกสะอาด ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย บุญ ผาธิการ	75	-/5/2467	232 ม.3 บ.โนนสง่า ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
15	นาย บุรินทร์ ราวิณี	53	16/8/2488	168 ม.1 บ.โคกสะอาด ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
16	นาย ประหยัด ประทุมศรี	47	-/3/2493	74 ม.8 บ.โนนอุดม ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
17	นาย แสงชัย บัวลา	69	-/12/2472	238 ม.6 บ.โนนยาง ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
18	นาย สุข คำดี	69	5/10/2473	7 ม.8 บ.โนนอุดม ต.โคกสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
19	นาย เส็ง คำศิริ	76	-/1/2465	4 ม.5 บ.โนนยาง ต.โคกสะอาด	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
20	นาย เขียน ผาโท	56	12/8/2485	11 ม.2 บ.ตาฮีม ต.ตาเกา	สมรส	ป.4	ทำนา
21	นาย คำภู อุหา	73	10/1/2469	57 ม.6 บ.รุ่งแสงจันทร์ ต.ตาเกา	สมรส	ป.4	หมอฟันบ้าน

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
22	นาย จันทา คณาพันธ์	76	-/-/2469	35 ม.8 บ.ท่าสะกวยน้อย ต.ตาเถา	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
23	นาง ตาล คณาพันธ์	64	11/8/2477	35 ม.8 บ.ท่าสะกวยน้อย ต.ตาเถา	สมรส	ป.4	หมอยาพื้นบ้าน
24	นาย แด เมียดตะแก	57	1/1/2484	131 ม.4 บ.บักเหม่ง ต.ตาเถา	สมรส	ป.4	ทำนา
25	นาย ทอน สมาน	65	-/3/2476	42 ม.1 บ.หนองใต้ ต.โพนาลัย	สมรส	ป.4	ทำนา
26	นาย บัวพันธ์ น้าจันทร์	45	9/7/2497	119 ม.3 บ.น้ำซุ่น ต.ตาเถา	สมรส	ป.4	ทำนา
27	นาย เมย ตรภังค์	66	-/8/2475	10 ม.4 บ.มะแงง ต.ตาเถา	สมรส	ป.4	ทำนา

22.อำเภอเดชอุดม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย ธงชัย ประทีปทอง	46	15/12/2496	862 ม.5 บ.หนองแสงใต้ ต.เมืองเดช	หม้าย	ป.4	ทำนา
2	นาย เลียบ มงคลศรี	70	-/-/2474	149 ม.1 บ.บัวงาม ต.บัวงาม	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย โสม รักษาสัตย์	70	-/-/2471	9 ม.1 บ.บัวงาม ต.บัวงาม	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย คำ สิดาโคตร	70	-/-/2471	16 ม.7 บ.หนองย้าเต่า ต.ป่าโมงใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย จำนง กันนิดา	64	20/5/2477	124 ม.3 บ.ม่วง ต.สมสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย วงศ์ มุลาศรี	60	-/-/2480	235 ม.3 บ.ม่วง ต.สมสะอาด	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย เปียง บุญช่วย	77	-/-/2462	80 ม.6 บ.โนนกะเด็น ต.ตบขุ	หม้าย	ป.4	ทำนา
8	นาย มา ถมนาม	68	15/8/2473	17 ม.6 บ.ตบขุ ต.ตบขุ	หม้าย	ป.4	ทำนา
9	นาย คำ บุญไชย	65	-/-/2476	26 ม.5 ต.โนนสมบูรณ์	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
10	นาย บุญจันทร์ แก่นแก้ว	76	-/-/2498	4 ม.13 บ.หนองสนม ต.บัวงาม	สมรส	ป.1	ทำนา

23.อำเภอนาจะหลวย

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย นา สุธนัง	69	-/-/2473	16 ม.3 บ.แก้งเหือ ต.นาจะหลวย	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
2	นาย นิ บุตรจันทร์	62	5/6/2479	5 ม.4 บ.ทับไธ ต.โคกแสง	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
3	นาย บุญเอง ราชรักษา	55	13/4/2487	63 ม.12 บ.ห้วยชันใต้ ต.นาจะหลวย	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย ส่วน พวงจำปา	68	19/11/2473	80 ม.13 บ.ห้วยชันเหนือ ต.นาจะหลวย	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย คำภา วันยุมา	69	24/6/2472	3 ม.6 บ.ดอนยาว ต.บ.ตูม	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย บุญศรี บุญเลิศ	67	7/2/2475	5 ม.8 บ.โนนแดง ต.บ้านตูม	สมรส	ป.ว.ช.	ทำนา
7	นาย บุญ ทุมแก้ว	72	18/4/2467	65 ม.4 บ.ดอนยาว ต.บ้านตูม	สมรส	ป.4	ทำนา
8	นาย พวง มโนรัตน์	77	-/-/2464	265 ม.8 บ.โนนแดง ต.บ้านตูม	สมรส	ป.4	ทำนา
9	นาย สงค์ เพ็งจันทร์	69	-/8/2472	25 ม.6 บ.ดอนยาว ต.บ้านตูม	สมรส	>ป.4	ทำนา
10	นาย สิดา ใบเมือง	65	-/-/2476	1 ม.6 บ.ดอนยาว ต.บ้านตูม	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย หมนัน พุ่มจันทร์	64	-/6/2479	243 ม.3 บ.คำบอน ต.บ้านตูม	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา

24.อำเภอน้ำขุ่น

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย ทอน พวงบุรี	53	-/2/2488	86 ม.1 บ.เก่าขาม ต.เก่าขาม	สมรส	>ป.4	ทำนา
2	นาย เทียง ปัญญา	67	5/5/2475	37 ม.6 บ.หนองทับ ต.เก่าขาม	สมรส	ป.4	ทำนา
3	นาย บัวพันธ์ ทาไธ	56	-/-/2484	70 ม.1 บ.เก่าขาม ต.เก่าขาม	สมรส	ป.4	ทำนา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
4	นาย ยันต์ เกศกันฐา	68	-/12/2473	21 ม.5 บ.โนนสูง ต.เก่าขาม	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
5	นาย คารว จันทประดิษฐ์	61	6/7/2475	62 ม.15 บ.หนองแขวง ต.โดมประดิษฐ์	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย ป้อง ปุริกรณ์	53	2/11/2488	115/1 ม.15 บ.หนองแขวง ต.โดมประดิษฐ์	สมรส	ป.4	ทำนา
7	นาย หนูผาด นาวา	43	-/3/2498	5 ม.11 บ.หนองครก ต.โดมประดิษฐ์	สมรส	ม.3	ทำนา
8	นาย หลาย อินตะ	61	-/1/2480	111 ม.15 บ.หนองแขวง ต.โดมประดิษฐ์	หม้าย	ป.4	ทำนา
9	นาย เจริญ มาสงค์	42	1/4/2499	42 ม.3 บ.ยางโนนสูง ต.โดมประดิษฐ์	สมรส	ป.4	ทำนา
10	นาย จันทิ บุญเนตร	65	2/2/2476	145 ม.10 บ.ยางพัฒนา ต.ยางใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
11	นาย ทอง สุขวงศ์	68	-/6/2473	149 ม.11 บ.คำรุ่งเรือง ต.ยางใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
12	นาย วัชร เสนคราม	74	13/5/2467	98/3 ม.5 บ.ยางใหญ่ ต.ยางใหญ่	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
13	นาย สอน โภคชาติ	66	21/5/2475	137 ม.7 บ.มหาชัย ต.ยางใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
14	นาย สิม สุราษฎร์	74	-/1/2474	38 ม.7 บ.มหาชัย ต.ยางใหญ่	สมรส	ไม่ได้เรียน	ทำนา
15	นาย สุ แหวนเพ็ช	60	5/6/2481	93/1 ม.5 บ.คำสะอาด ต.ยางใหญ่	สมรส	ป.4	ทำนา
16	นาย สอน วงศ์คำภา	75	2/5/2466	115/2 ม.2 บ.สุวิวัฒนา ต.เก่าขาม	สมรส	ป.4	ทำนา

25.อำเภอชุมพริก

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ว/ด/ป เกิด	ที่อยู่	สถานภาพ	การศึกษา	อาชีพหลัก
1	นาย พรหม ดวงอาสา	70	-/12/2471	1 ม.1 บ.ห้วยทราย ต.คอแลน	สมรส	ป.4	ทำนา
2	พระ คำ สุขตา	77	-/6/2464	20 ม.8 บ.โนนสวน ต.โนนค้อ	สมรส	>ป.4	ทำนา
3	นาย คำ วงษาสน	78	-/1/2463	42 ม.6 บ.จุตรเจริญ ต.บัวงาม	สมรส	ป.4	ทำนา
4	นาย หลิง สุดธา	68	-/1/2473	175 ม.5 บ.บัวงาม ต.บัวงาม	สมรส	ป.4	ทำนา
5	นาย เหม้า วงศ์ลาชัย	72	-/5/2469	34 ม.6 บ.จุตรเจริญ ต.บัวงาม	สมรส	ป.4	ทำนา
6	นาย ทอง กิ่งคำ	73	-/1/2468	5 ม.8 บ.หนองเรือ ต.คอแลน	สมรส	>ป.4	ทำนา

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์หมอฟันบ้าน

ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน

ชื่อนามสกุล.....

อายุ.....ปี วันเกิด (วัน/เดือน/ปีเกิด)

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ หมู่ที่ หมู่บ้าน

ตำบล อำเภอ จังหวัด

รหัสไปรษณีย์

อยู่ในเขตสถานีอนามัย

สถานภาพสมรส () โสด () สมรส () หม้าย

จำนวนบุตร คน

จบการศึกษาสูงสุดระดับ () ไม่ได้เรียนหนังสือ () ต่ำกว่า ป.4

() 1.4 - 1.6 () 2.1 - 2.3

() น.4 - น.6 () อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน

1. ท่านเริ่มศึกษาการใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคเมื่อท่านมีอายุ ปี หรือ ปี พ.ศ.....
2. ท่านศึกษาหาความรู้การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคจากใคร (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - () ครูผู้สอนในสถานศึกษาด้านการแพทย์แผนโบราณ
ที่
 - () หมอพื้นบ้านซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างไรกับท่าน เป็น
ที่อยู่
 - () พระภิกษุ ที่
 - () ศึกษาด้วยตนเอง
 - () อื่นๆ โปรดระบุ
3. ท่านศึกษาหรือได้รับการถ่ายทอดโดยวิธีการใด (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - () การสอนโดยใช้ตำรายาสมุนไพร

- () การสอนโดยการถ่ายทอดเป็นคำบอกเล่า
- () อื่นๆ โปรดระบุ
4. ท่านเริ่มให้การรักษาสผู้ป่วยเมื่อท่านมีอายุได้ปี หรือ ปี พ.ศ.....
5. สถานภาพและบทบาทของท่านในหมู่บ้านเป็นอย่างไร
- () ได้รับความนับถือจากคนในหมู่บ้านเป็นอย่างดี
- () เป็นผู้มีตำแหน่งในหมู่บ้าน เช่น เป็นกรรมการวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ โปรดระบุ
- () เหมือนคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน
- () อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 3

บทบาทในการรักษาและการถ่ายทอดความรู้

1. ปัจจุบันท่านยังให้บริการในการรักษาสผู้ป่วยหรือไม่
- () รักษา
- () ไม่ค่อยได้รักษา
- () ไม่ได้รักษาแล้ว
- รวมระยะเวลาการให้บริการในการรักษา
2. ผู้ป่วยที่มาให้ท่านรักษาเป็นชนกลุ่มใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () คนในหมู่บ้าน/หมู่บ้านใกล้เคียง
- () คนในท้องถิ่นห่างไกล
- () อื่นๆ โปรดระบุ
3. ผู้ป่วยที่มาให้ท่านรักษาป่วยเป็นโรคอะไร เช่น
(เรียงลำดับจากโรคที่รักษาบ่อยที่สุด → น้อยครั้งที่สุด)
1.
2.
3.
4.
5.
4. โดยภาพรวม ทุกวันนี้จำนวนผู้ปวยมาหาท่าน
- () น้อยลง () เท่าเดิม () มากขึ้น
- ผู้ปวยด้วยโรคใดมาหาท่านมากขึ้น

ผู้ป่วยด้วยโรคใดมาหาท่านน้อยลง

5. ท่านคิดค่ายา ค่าหมอในการรักษาโรคอย่างไร
6. ท่านได้มีการถ่ายทอดความรู้การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคให้แก่ใครหรือไม่

() ไม่ได้ถ่ายทอด

() ถ่ายทอด

ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมีความสัมพันธ์กับท่านอย่างไร เป็น

7. ท่านมีเงื่อนไขที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้ยาสมุนไพรอย่างไร

7.1 คุณสมบัติของผู้ศึกษา

.....

.....

.....

.....

7.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการถ่ายทอด

.....ปีเดือน

เงื่อนไขอื่นๆ โปรดระบุ

7.3 ค่าถ่ายทอด (ค่าครู)

เป็นเงินจำนวนบาท

สิ่งของ โปรดระบุ

7.4 เงื่อนไขของวิธีการและขั้นตอนการถ่ายทอด.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4

ข้อมูลเกี่ยวกับตำรับยาสมุนไพร

1. สมุนไพรในตำรับยาของท่านได้มาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ซื้อจากร้านขายยาสมุนไพร ด้วยยาสมุนไพร เช่น

() หาในหมู่บ้าน ด้วยยาสมุนไพร เช่น

- () หาตามป่า / เขา ด้วยยาสมุนไพร เช่น
- () ไปซื้อตามแหล่งต่างๆ ด้วยยาสมุนไพร เช่น
- () รับซื้อโดยมีคนมาส่งหรือตกลงกัน ด้วยยาสมุนไพร เช่น
- () อื่นๆ โปรดระบุ

2. สมุนไพรที่ใช้ในตำรับยาหายากขึ้นหรือไม่

- ()หายากขึ้น เช่น สมุนไพร
- ()หาไม่ยาก

ถ้าหายากขึ้นท่านทำอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ซื้อจากแหล่งสมุนไพร
- () ลดปริมาณด้วยยาสมุนไพรที่หายากนั้น
- () ตัดด้วยยาสมุนไพรที่หายากนั้นออกจากตำรับ
- () งดรักษาโรคที่ใช้สมุนไพรนั้น
- () อื่นๆ โปรดระบุ

3. ท่านทำการรักษาโดย

- () ใช้สมุนไพรอย่างเดียว
- () มีเวทย์มนต์คาถาหรือต้องปลุกเสกยาด้วย
- () มีความเชื่อเรื่องภูตผีด้วย เช่น ภูตผีหมอชีวกโกมารภัจจ์
- () อื่นๆ โปรดระบุ

4. ตัวอย่างตำรับยาสมุนไพรที่ท่านใช้ในการรักษาโรค

ตำรับยารักษาโรค

อาการของโรค.....

ส่วนประกอบของตำรับ (ด้วยยาสมุนไพร ส่วนที่ใช้ และปริมาณที่ใช้)

วิธีการใช้.....

.....
.....
ข้อควรระวังในการใช้.....
.....

หมายเหตุ.....

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างตำรับยาพื้นบ้าน
(ตำรับยาทั้งหมด 761 ตำรับ จัดพิมพ์อยู่ในตำรับยาฉบับสมบูรณ์)

1. ตำรับยารักษาโรค กระบูนลม

อาการของโรค เหมือนมีอะไรมาจุกที่คอ หายใจไม่สะดวก

ส่วนประกอบของตำรับ	รากพังคิน้อย	รากพังคิน้อย	รากเปล้าหลวง
	รากเปล้าแดงทอง	รากสมิต	รากส่องฟ้า

วิธีการใช้ ผ่นใต้น้ำธรรมดา รับประทานครั้งเดียวหาย

(นายมี อินสุวรรณ)

2. ตำรับยารักษาโรค กระบูนเลือด

อาการของโรค เลือดเป็นก้อนในท้อง ประจำเดือนออกไม่หมด ท้องโตขึ้นเรื่อยๆ

ส่วนประกอบของตำรับ	แก่นฝางแดง	น้ำปูนใส
--------------------	------------	----------

วิธีการใช้ ผ่นด้วยกับน้ำปูนใสกรองเอาแต่น้ำ รับประทานจะทำให้ก้อนเลือดนั้นแตกออก

(นายมี อินสุวรรณ)

3. ตำรับยารักษาโรค กระเพาะอาหาร

อาการของโรค ท้องอืด ท้องเฟ้อ ปวดท้อง จุกเสียด แน่นท้อง แสบในท้อง

ตำรับที่ 1

ส่วนประกอบของตำรับ	รากมะละกอผู้	รากจืด	แก่นอีตูม
	รากแดง	รากเข็ม	
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน		

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

ข้อควรระวังในการใช้ งดของแสลง จำพวก หน่อไม้, น้ำอืดลม และอาหารรสจัดต่างๆ

(นายจันทร์หา สุระเกษม)

ตำรับที่ 2

ส่วนประกอบของตำรับ	ลั่นทม	แก่นสิดาขาว
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

ข้อควรระวังในการใช้ งดของแสลง จำพวก หน่อไม้, น้ำอืดลม และอาหารรสจัดต่างๆ

(นายจันทร์หา สุระเกษม)

ตำรับที่ 3

ส่วนประกอบของตำรับ	เครือหมากแดง	ขมิ้น
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

ข้อควรระวังในการใช้ งดของแสลง จำพวก หน่อไม้, น้ำอืดลม และอาหารรสจัดต่างๆ

(นายจันทร์หา สุระเกษม)

ตำรับที่ 4

ส่วนประกอบของตำรับ	ตาไก่	ตากวาง	ลูกหิน	
		ลูกมี	ลูกข้าว	กาฝากบก
		ลูกชิ่ง	ลูกไล	ลูกคิง
	เปลือกหาค	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน		

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

(นายสุบิน จันทอม)

คำรับที่ 5

ส่วนประกอบของคำรับ	ตะไคร้ต้นสดแห้ง 10 กรัม	รากเจตมูลเพลิง 5 กรัม
	บวบลมแห้ง 2 - 3 กรัม	แก่นประดงแดง 5 กรัม
	แก่นประดงของ 5 กรัม	แก่นประดงข 5 กรัม
	ใบ, รากและแก่นพญาทอนพิษ 3 กรัม	
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

(นายบุญพันธ์ ผลพวง)

คำรับที่ 6

ส่วนประกอบของคำรับ	รากจุมลาคาน	รากเข็มแดง	รากไม้เหลือง
	รากไม้ป่า	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำ รับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า - เย็น

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทาน กุ้งหอย, ปลาไหล

(นายคณา จันทิประดิษฐ์)

คำรับที่ 7

ส่วนประกอบของคำรับ	แก่นกระโดนโตก	แก่นทองแดง
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

(นายชวน โพธิ์ชัย)

คำรับที่ 8

ส่วนประกอบของคำรับ	รากส้มลม แก่นคูณ	รากประดงขาว
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทานมะละกอ, ส้มตำ, ของหมักดองต่างๆ และหน่อไม้

(นายจันทา คณานพันธ์)

คำรับที่ 9

ส่วนประกอบของคำรับ	แก่นชำลัน 2 กำมือ	เปลือกน้อย 2 กำมือ
	รากสะแบง 1 กำมือ	แก่นดาไ้ 2 กำมือ

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน วันละ 2 ครั้ง เช้า - เย็น

หมายเหตุ ยานี้จะมีฤทธิ์ เป็นยาระบายอ่อน

(นายเนียน ทองผ่าน)

คำรับที่ 10

ส่วนประกอบของคำรับ นมสาว	มูยแดง	นางแสง
	ลูกหิน	หัวขาว ลูกโต
	สังฮ้อน	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

(นายคำพู คูหา)

คำรับที่ 11

ส่วนประกอบของคำรับ	ต้นจระจันทน์	ต้นกระเบา	ลูกหิน
	ลูกโต	เครือตากง	ต้นเรื่อนขาว
	ต้นดาไ้	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน

(นายคำภา วันธุม)

คำรับที่ 12

ส่วนประกอบของคำรับ	กาฝากกระโดน	กาฝากมะม่วง
	นำมาอย่างละเท่าๆ กัน	

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน วันละ 2 - 3 ครั้ง

(นายเลียง คำดุน)

ตำรับที่ 13

ส่วนประกอบของตำรับ น้ำปัสสาวะตนเอง

วิธีการใช้ นำมารับประทานทุกเช้า

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทานของเผ็ด, ของเค็ม

(นายเตียง คำลูน)

ตำรับที่ 14

ส่วนประกอบของตำรับ

หุ่นไฟ

หญ้าแห้วหมู

แก่นข้าวโพด

ตากวางผู้

ตากวางเมีย

นำรามาอย่างละเท่าๆ กัน

วิธีการใช้ นำมาต้มกับน้ำรับประทาน ครั้งละ 1 ถ้วย วันละ 2 - 3 ครั้ง

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทานหน่อไม้, ปลาสด, ปลาจ่อม

(นายบุญยัง อินทวัฒน์)

ตำรับที่ 15

ส่วนประกอบของตำรับ

จิงแห้ง

ตีปัส

พริกไทย

ใบยอ

ส้มบัวหลวง

นำมาอย่างละ 4 บาท

วิธีการใช้ นำมาต้มผสมกับน้ำปัสสาวะเป็นยาอุกกลอน รับประทานครั้งละ 1 เม็ด 3 เวลา เช้า - กลางวัน - เย็น

(นายทอง มังค)

ตำรับที่ 16

ส่วนประกอบในตำรับ

แก่นดาไก่

แก่นตากวาง

แก่นนกกะด

แก่นแพง

หัวหวายนึ่ง

เหง้าสับปะรด

อย่างละเท่าๆ กัน

วิธีการใช้ สัมกับน้ำประมาณ 10 นาที รับประทานวันละ 2 ครั้ง เช้า - เย็น ประมาณ 1 สัปดาห์จะหาย

(นายสมพร ก้อนจันทร์)

ตำรับที่ 17

ส่วนประกอบในตำรับ

แก่นดาไก่

แก่นตากวาง

ลูกไล่

ยาหัว

อย่างละ 2 ส่วน

วิธีการใช้ ต้มกับน้ำรับประทานครั้งละ 2 ถ้วย เช้า - เย็น เมื่อถ่ายแล้วให้หยุดยา 2-3 วัน แล้วค่อยรับประทานยาต่อ

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทานของหมักดอง ส้มตำ ถั่วและมะเขือ

(นายเม็ค วงศ์สีกุล)

ตำรับที่ 18

ส่วนประกอบในตำรับ

แก่นบง

3 ท่อน

รากนางแวง

1 ราก

วิธีการใช้ ต้มกับน้ำรับประทานวันละ 2-3 ครั้ง ประมาณ 6-7 วัน จะหาย

ข้อควรระวังในการใช้ ห้ามรับประทานของหมักดอง หน่อไม้ กุ้งและหอย

(นายเมย วงศ์แดง)

ตำรับที่ 19

ส่วนประกอบในตำรับ

รากสมรม รากแก่นคูณ

รากลูกอึ้ง อย่างละ 1-2 ท่อน

วิธีการใช้ ต้มกับน้ำรับประทานตอนอุ่นๆ หลังอาหาร จนหาย

(นายสุนัน สมศักดิ์)

ตำรับที่ 20

ส่วนประกอบในตำรับ

ยาหัว

อ้อยดำ

เครือลูกจ้อง

หังเชียงน้อย

รากตังไก่

วิธีการใช้ ต้มกับน้ำรับประทาน จนหาย

(นายเหง้า วงศ์ลาชัย)

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรมการดำเนินโครงการ

ภาพที่ 1 หมอพื้นบ้านให้สัมภาษณ์ และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การรักษาโรค

ภาพที่ 2 ผู้ดำเนินโครงการและนักศึกษาเภสัชศาสตร์ออกพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน

ภาพที่ 3 ผู้ดำเนินโครงการและนักศึกษาเภสัชศาสตร์ขณะกำลังสัมภาษณ์ที่บ้าน

ภาพที่ 4 ผู้ดำเนินโครงการ และนักศึกษาเภสัชศาสตร์ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ภาพที่ 5 ผู้ดำเนินโครงการ และหมอฟันบ้าน

ภาพที่ 6 หมอฟันบ้านและสมุนไพรมานาไว้ใช้สำหรับรักษาโรค